

**FUNKCJONOWANIE INSTRUMENTÓW OCHRONY
I FORM WSPARCIA OSÓB DOTKNIĘTYCH
PRZEMOCĄ W RODZINIE.
SKALA PROBLEMU PRZEMOCY DOMOWEJ
W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM**

*THE FUNCTIONING OF PROTECTION INSTRUMENTS AND FORMS
OF SUPPORT FOR PEOPLE AFFECTED BY DOMESTIC VIOLENCE/
HOME ABUSE. SCALE OF THE PROBLEM IN PODKARPACIE VO-
IVODESHIP*

Streszczenie: W ostatnich latach w Polsce szczególnie częsty jest problem przemocy domowej. Jest on o tyle trudny do rozwiązania, że wymaga współpracy zarówno ofiary, jak i sprawcy przemocy z podmiotami współrealizującymi program przeciwdziałania temu zjawisku. Istotne jest z punktu widzenia prowadzonych działań, ustawiczne rozpowszechnianie i aktualizowanie w środowisku lokalnym informacji o instytucjach i organizacjach udzielających pomocy osobom uwikłanym w problem przemocy oraz stała weryfikacja skuteczności i jakości podejmowanych zadań.

Słowa kluczowe: przemoc domowa, znęcanie psychiczne i fizyczne, przeciwdziałanie przemocy.

Summary: In recent years the problem of domestic violence in Poland is particularly frequent. It is extremely difficult to solve because it requires cooperation between entities co-executing the program counteracting this phenomenon

as well as both the victim and their perpetrator. From the viewpoint of ongoing activities, continuing dissemination and updating in the local environment every information about institutions and organizations providing help to people entangled in the problem of violence is crucial, just as constant verification of the effectiveness and quality of the tasks undertaken.

Keywords: domestic violence/home abuse, mental and physical abuse, counteracting the violence.

Wstęp

Każda społeczność posiada wypracowany zbiór norm moralnych, obyczajowych, kulturowych oraz obowiązujących przepisów prawa, akceptowanych przez ogół ludności. Wszelkie zachowania odbiegające od tych norm traktowane są jako zachowania patologiczne, „niewłaściwe”, z którymi ogół obywateli walczy.

W ostatnich czasach szczególnie nagminne są akty przemocy wobec jej członków. Jest to zjawisko na tyle częste, że utworzono telefony zaufania (niebieska linia), a w statystykach i działaniach policyjnych, przemoc w rodzinie objęto specjalnym programem o nazwie „Niebieskie Karty”.

Przyczyny oraz skutki przemocy w rodzinie

W świetle znowelizowanej w 2010 r. Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r., przez przemoc w rodzinie rozumie się „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą” [Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r., art. 2, pkt 2 (Dz. U. 2005 Nr 180, poz. 1493)]. Równocześnie Ustawa określa członka rodziny jako „osobę najbliższą, a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą” [Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. oraz Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. art. 2, pkt 1 (Dz. U. 2005 Nr 180, poz. 1493).w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)].

Istnieje wiele definicji określających przemoc domową, ale we wszystkich da się wskazać wspólne elementy zawierające istotę tego zjawiska, mianowicie: działanie intencjonalne, świadome i zamierzone, mające na celu kontrolowanie i podporządkowywanie ofiary; przewaga siły ze strony agresora, sprawcy przemocy; sprawca narusza prawa i dobra osobiste ofiary, godzi również w jej osobistą wolność; zachowanie sprawcy wywołuje cierpienie i ból ofiary, i wreszcie zachowanie sprawcy wykracza poza społeczne normy i zasady relacji interpersonalnych.

Z uwagi na powyższe stosowanie agresji w środowisku domowym może dotyczyć przede wszystkim przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej.

Przemoc fizyczna obejmuje zamierzone działanie człowieka, zwrócone przeciwko fizyczności członka jego rodziny (bicie, duszenie, szczypanie, ciągnięcie i wrywanie włosów itd.), mogące powodować, poza poważnymi obrażeniami na ciele, kalectwem – często śmierć ofiary.

Przemoc psychiczna to działania zmierzające do poniżenia ofiary, obrażenia, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości, także manipulacja, szantaż emocjonalny, narzucanie własnej racji, „zabawa” uczuciami członka rodziny, wszelkiego rodzaju zaniedbania, celowe pozbawianie pożywienia, ograniczanie podstawowych praw, brak opieki (wobec dzieci), ograniczanie kontaktów z innymi. Nie zostawia ona fizycznych śladów na ciele, ale powoduje ogromne spustoszenie moralne i problemy emocjonalne. Wywołuje ona lęk, poczucie niesprawiedliwości, tzw. „bezsens życia”, przygnębienie, a nierzadko próby samobójcze. Ofiary przemocy psychicznej w życiu dorosłym cierpią na zaburzenia osobowości, chorują na depresję i nerwicę, często izolują się od otoczenia.

Z kolei przemoc ekonomiczna polega na kontroli finansów przez sprawcę, przejmowaniu zarobionych pieniędzy, odmowie możliwości podjęcia pracy, niezaspokajaniu potrzeb materialnych członka rodziny. Ten rodzaj przemocy uniemożliwia ofierze jakiegokolwiek działania. Sprawca doskonale zdaje sobie sprawę z uzależnienia od siebie osoby poddanej przemocy, że bez podstawowych środków finansowych nie będzie w stanie uwolnić się od sprawcy.

Natomiast przemoc seksualna dotyczy zmuszania ofiary do aktywności seksualnej wbrew jej woli. Niestety istnieje wiele przypadków stosowania przemocy seksualnej wobec dzieci. Należy tu podkreślić, że wydarzenia z dzieciństwa wpływają na rozwój dziecka, umiejętność współżycia z innymi i budowania bliskich intymnych relacji. Ponadto negatywne wydarzenia i urazy niejednokrotnie prowadzą dziecko na obszary patologiczne.

Wszystkie zdarzenia i przejścia związane z wystąpieniem przemocy powodują psychiczny uraz. Występuje wówczas Zespół Stresu Pourazowego (PTSD).

Osoby będące ofiarami przemocy charakteryzują się nadmierną czujnością, zewsząd wyczekując sytuacji zagrożenia. Towarzyszą im nadmierne pobudzenie oraz dolegliwości psychosomatyczne. Może występować również stan transu hipnotycznego, będący swojego rodzaju ucieczką przed rzeczywistością. Traumatyczne wydarzenia często niszczą kontakty społeczne, przyjaźń, miłość oraz przywiązanie do rodziny.

Często w ofierze rodzi się poczucie winy, wywołane przekonaniem, że ona jest winna zachowania sprawcy. W związku z tym zaprzestaje jakichkolwiek działań, uważając że i tak nie ma wpływu na to, co się dzieje. Popada w stan apatii, lęku, uczucia zmęczenia i depresji.

Skąd biorą się akty przemocy w środowisku domowym, jakie są ich przyczyny i co kieruje osobami stosującymi przemoc?

Czynniki determinujące przemoc domową ogólnie można podzielić na dwie grupy:

- wewnętrzne (osobowość, urazy i choroby psychiczne, charakteropatie, niedojrzałość emocjonalna, nieodpowiednia regulacja hormonalna itp.);
- zewnętrzne (zła sytuacja rodzinna i ekonomiczna, autokratyczny i bezwzględny model wychowania, brak zatrudnienia, nieodpowiednie wzorce przekazane przez otoczenie).
- Szczegółowo czynniki te można podzielić na:
- biologiczne (temperament, uszkodzenia układu nerwowego, urazy, organiczne uszkodzenia mózgu, co niesie za sobą stany zmienionej świadomości, amnezje, agresywne i impulsywne zachowania);
- psychologiczne (zaburzenia osobowości – zaburzenia kontroli emocjonalnej i kontroli zachowań, stres, frustracja, silne negatywne emocje, chłód emocjonalny, przeżycia traumatyczne, np. bycie ofiarą, świadkiem przemocy);
- środowiskowe (niski status socjoekonomiczny, izolacja społeczna rodziny, stres związany z brakiem zatrudnienia itp.);
- społeczno-kulturowe (przemoc jako wzorzec przekazywany z pokolenia na pokolenie, np. przemoc jako forma kontrolowania, wymuszania posłuszeństwa, dotyczy zazwyczaj mężczyzn jako sprawców);
- substancje chemiczne (alkohol, narkotyki itp.).

Instrumenty ochrony i formy wsparcia osób dotkniętych przemocą domową. Regulacje prawne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową regulowana jest przede wszystkim Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997 r. Nr 78, poz.

483, art. 40, 47, 71, pkt 1, 72); Kodeksem karnym (Dz. U. 1997 r. Nr 88, poz. 553, art. 156, 157, 160, 190, 191, 197, 199, 200, 201, 207–211, 2016, 217, 278, 279, 288); Kodeksem Rodzinnym i opiekuńczym (Dz. U. 1964 r. Nr 9, poz. 59, art. 52, 56, 57, 58, 60, 61, 84, 141); Ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 29 lipca 2005 r. (Dz. U. 2015 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.); Uchwałą nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020; Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. nr 209, poz. 1245); Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia (Dz. U. z dnia 8 marca 2011 r. 11.50.259).

Zgodnie z art. 9d. ust. 1. Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Natomiast wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie [Ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 29 lipca 2005 r. (Dz. U. 2015, Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.), art. 9, ust. 4].

Osoby pokrzywdzone przez najbliższych najczęściej zwracają się o pomoc do Policji oraz korzystają z poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, rodzinnego i zawodowego. Nieco rzadziej z pomocy kuratora, sądu, prokuratury oraz z pomocy terapeutycznej. Działania mające na celu skuteczne przeciwdziałanie przemocy domowej to nie tylko pomoc osobom krzywdzonym przez najbliższych, ale również wsparcie sprawców przemocy (poprzez ich udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych), mimo że osoby te bardzo rzadko i niechętnie zwracają się o pomoc.

Podmiotami realizującymi/współrealizującymi program ochrony ofiar przemocy w rodzinie są:

- jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w najbliższym środowisku lokalnym, służące doraźnym lub specjalistycznym wsparciem w rozwiązywaniu problemów związanych z przemocą, realizujące procedurę „Niebieskie Karty”;
- specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- organizacje pozarządowe podejmujące działania na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, zwłaszcza kryzysowej;

- jednostki wymiaru sprawiedliwości i ochrony porządku publicznego (policja, prokuratura, sąd, straż miejska);
- placówki oświaty (przedszkola, szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne);
- placówki służby zdrowia, zwłaszcza placówki „pierwszego kontaktu” (ośrodki zdrowia, oddziały ratunkowe, pogotowie ratunkowe, placówki leczenia odwykowego, poradnie zdrowia psychicznego);
- komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;
- inne podmioty działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, mające charakter interdyscyplinarny bądź specjalistyczny (zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, punkty konsultacyjne, poradnie rodzinne, schroniska, hostele).

Zajmują się one m.in.:

- prowadzeniem poradnictwa specjalistycznego: prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego;
- konsultacjami terapeutycznymi;
- prowadzeniem grup wsparcia dla osób doznających przemocy;
- udzielaniem i zapewnianiem schronienia ofiarom przemocy;
- prowadzeniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- prowadzeniem punktów interwencji kryzysowej;
- organizowaniem spotkań rodzinnych w ramach terapii rodzinnej;
- rozwijaniem edukacji i poradnictwem rodzinnym;
- prowadzeniem kampanii informacyjnych, upowszechnianiem informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy;
- realizacją zadań edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- promowaniem wśród dzieci i młodzieży działań dotyczących profilaktyki przemocy w relacjach nie tylko rodzinnych, ale też rówieśniczych;
- organizacją spotkań edukacyjno-socjalizujących dla młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych;
- organizacją spotkań edukacyjnych dla rodzin, które doświadczyły przemocy;
- organizowaniem warsztatów i szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla przedstawicieli służb;
- współpracą z zespołami interdyscyplinarnymi, udziałem w grupach roboczych;
- współpracą instytucji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poprzez spotkania osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie;
- realizacją programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Jednym z realizowanych przez jednostki pomocowe zadań jest np. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia (art. 6 ust. 3 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje 1 ośrodek wsparcia, działający w ramach Stalowo-wolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej. Dysponuje on 6 miejscami hostelowymi oraz pomocą psychologiczną, wsparciem psychologicznym, psychoterapią, pomocą socjalną, poradnictwem pedagogicznym, poradnictwem rodzinnym, opieką pedagogiczną, wychowawczą, poradnictwem prawnym, psychoedukacją, a także wsparciem merytorycznym dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w obszarze interwencji kryzysowej.

Ponadto na Podkarpaciu działają 4 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (Gorzyce – powiat tarnobrzeski, Korytniki – powiat przemyski, Lesko – powiat leski, Nowa Sarzyna – powiat leżajski).

Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje 15 ośrodków interwencji kryzysowej, w tym 11 dysponujących miejscami hostelowymi (łącznie 97 miejsc), 12 ośrodków interwencji kryzysowej pozostaje w strukturze powiatowych centrów pomocy rodzinie lub ośrodka pomocy społecznej. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi realizują one zadania w zakresie:

- interwencyjnym,
- terapeutyczno-wspomagającym,
- potrzeb bytowych.

Tabela 1. Wykaz jednostek realizujących zadania w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą domową

Powiat	Nazwa jednostki	Liczba miejsc
Powiat leski	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie SOS w Lesku ul. Jana Pawła II 18 B 38-600 Lesko	20
Powiat leżajski	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Nowej Sarzynie ul. Łukasiewicza 3 37-310 Nowa Sarzyna	18
Powiat przemyski	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Korytnikach Korytniki 14 37-741 Krasiczyn	20
Powiat tarnobrzeski	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gorzycach ul. 11 Listopada 12 39-432 Gorzyce	30

Źródło: <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

Rolą powiatów powinno być wyjście naprzeciw potrzebom osób dotkniętych przemocą poprzez np. zwiększenie dostępności do pomocy psychologicznej, prawnej, pedagogicznej, terapeutycznej, świadczonej przez jednostki powiatowe klientom pochodzącym z małych gmin, zintensyfikowanie działań prowadzonych przez ośrodki interwencji kryzysowej, punkty interwencji kryzysowej i punkty konsultacyjne.

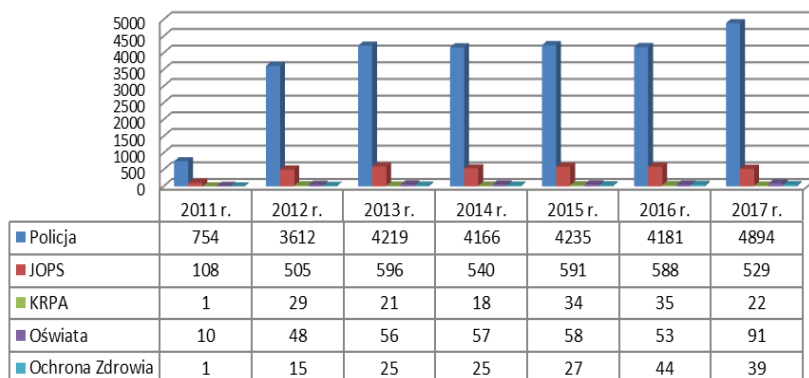
Istnieje szereg czynników sprzyjających i wiele też czynników utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Do czynników sprzyjających należy zaliczyć przede wszystkim dobrą współpracę instytucji zajmujących się przemocą w rodzinie, specjalistyczne poradnictwo, akcje informacyjne, działania profilaktyczne, wysokie kompetencje kadry pomocy społecznej oraz wsparcie asystenta rodziny. Wśród czynników utrudniających znajdują się m.in. utrudniony dostęp do placówek poradnictwa specjalistycznego, niski poziom świadomości, stereotypy i społeczne przyzwolenie na przemoc, hermetyczne środowisko, wstyd przed ujawnieniem problemu, niechęć do współpracy osób stosujących przemoc, brak wsparcia finansowego na realizację zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przewlekłość procedur sądowych, umarzanie spraw przez sądy, prokuratury – przez co rezygnacja z proponowanej pomocy osób poszkodowanych.

Analiza zjawiska przemocy domowej na obszarze województwa podkarpackiego w latach 2013–2018

Województwo podkarpackie zajmuje 17 844 km² powierzchni Polski i obejmuje swoim zasięgiem 21 powiatów, 4 miasta realizujące jednocześnie zadania gmin i powiatów oraz 160 gmin. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 30 czerwca 2018 r., obszar województwa zamieszkuje 2 128 747 osób, w tym 51% kobiet i 49% mężczyzn.

Dokładny pomiar skali zjawiska przemocy w rodzinie jest dosyć trudny w praktyce. Po pierwsze dlatego, że oficjalne statystyki nie obejmują niezgłaszanych przypadków przemocy. Po drugie przemoc bywa postrzegana bardzo subiektywnie i w swej naturze jest podatna na manipulację. Na podstawie dostępnych źródeł – statystyki policji (przeprowadzone interwencje, uruchomione procedury „Niebieskie Karty”) oraz dane zebrane przez podmioty udzielające specjalistycznej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie – można w przybliżeniu określić skalę zjawiska.

Z zebranych w 2018 r. danych wynika, że w okresie od 2011 do 2017 roku sporządzono łącznie 30 227 formularzy „Niebieska Karta-A”. Szczegółowe zestawienie z podziałem na służby zajmujące się sporządzaniem formularzy zawiera wykres 1.

Wykres 1. Porównanie formularzy „Niebieska Karta-A” sporządzonych przez przedstawicieli poszczególnych służb w latach 2011–2017

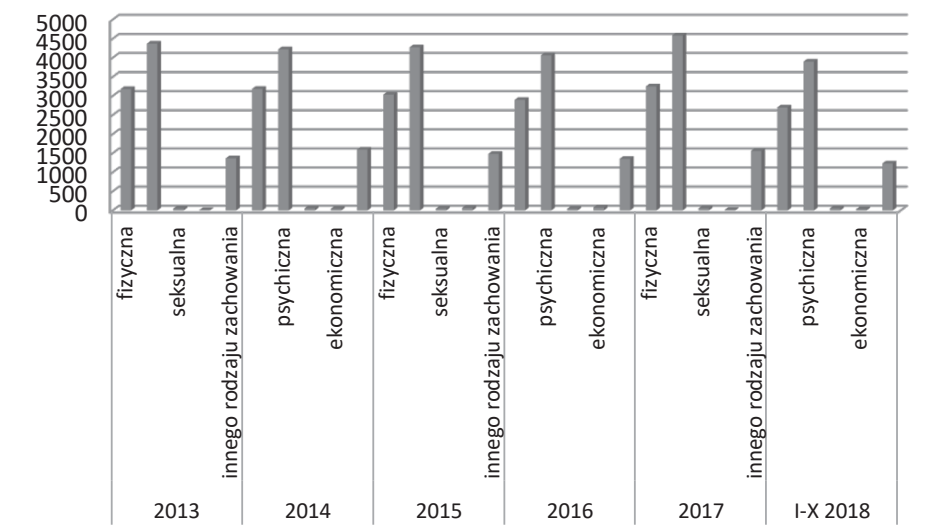
Źródło: Ankieta dotycząca skali zjawiska przemocy w rodzinie, realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz prowadzonych działań pomocowych wobec osób i rodzin uwikłanych w problem przemocy w rodzinie – dane za 2017 rok, <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

Tabela 2. Najczęściej zgłaszane w Ośrodkach Pomocy Społecznej formy przemocy przez osoby pokrywdzone

Forma przemocy	Liczba zgłaszających
Przemoc psychiczna/emocjonalna	157
Przemoc fizyczna	152
Przemoc ekonomiczna	49
Przemoc seksualna	19
Zaniedbywanie	45
Połączenie kilku form przemocy	128

Źródło: <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

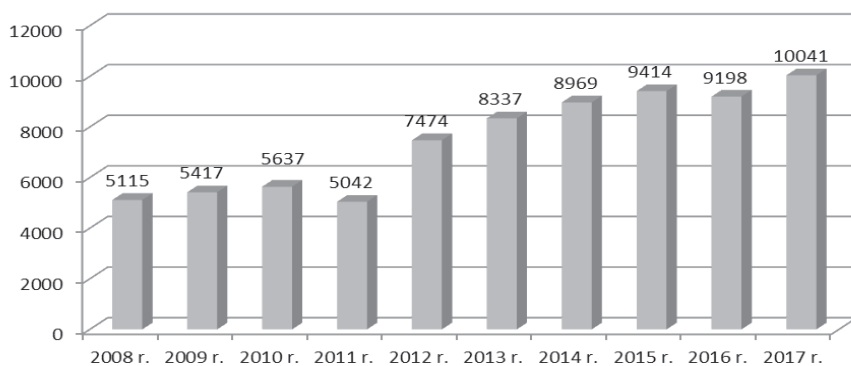
Najczęściej zgłaszanymi formami przemocy domowej były przemoc psychiczna/emocjonalna, fizyczna, ekonomiczna, seksualna, zaniedbywanie oraz połączenie kilku form przemocy (wyk. 2, tab. 2.).

Wykres 2. Liczba ujawnionych rodzajów przemocy w rodzinie w latach 2013–2018

Źródło: policyjna baza danych.

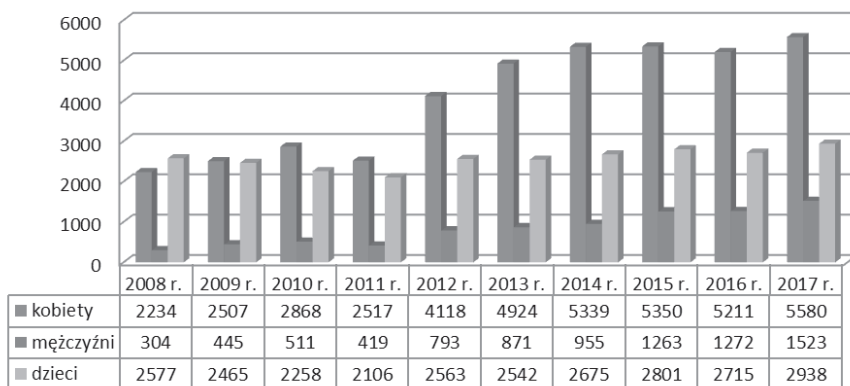
Należy zauważyć, że liczba zgłoszeń osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie systematycznie wzrasta, np.: w 2008 r. odnotowano 5115 zgłoszeń, w 2012 r. – 7474, a w 2017 r. – 10041 (wyk. 3). Być może liczba ta była porównywalna w latach 2011 r. i 2017, ale niewiele osób wiedziało lub miało odwagę zgłosić swój przypadek i dopiero szersza akcja informacyjna o możliwościach pomocy wpłynęła na liczbę ujawnianych przypadków.

Wykres 3. Porównanie ogólnej liczby osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie w latach 2008–2017

Źródło: <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

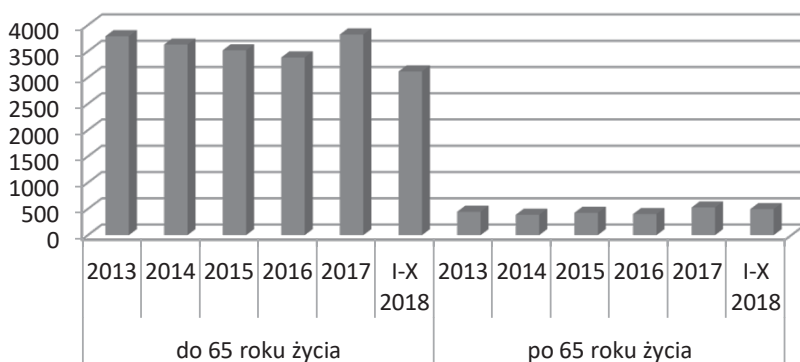
Z przeprowadzonych analiz wynika również, że największą grupę poddaną przemocy domowej stanowią kobiety i dzieci (wyk. 4). W badanym okresie liczba kobiet dotkniętych przemocą wzrosła o 3346 przypadków, przy czym w 2017 r. liczba pokrzywdzonych kobiet wynosiła 5580, mężczyzn – 1523, a dzieci – 2935.

Wykres 4. Porównanie liczby osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie w latach 2008–2017 wg płci

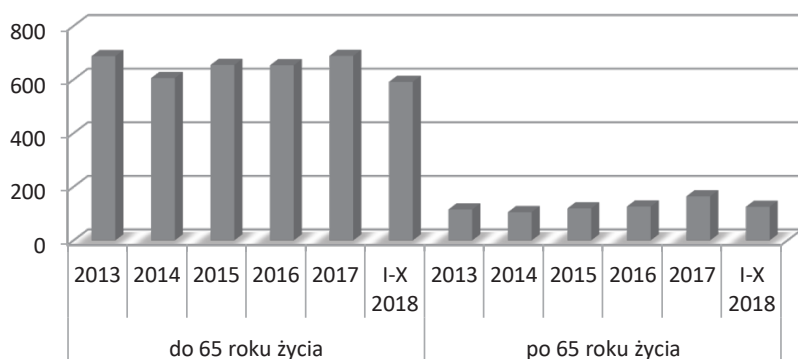
Źródło: <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

Biorąc pod uwagę wiek osób dotkniętych przemocą, największą grupę stanowią kobiety i mężczyźni do 65 roku życia (wyk. 5 i 6).

Wykres 5. Liczba kobiet dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2013–2018 z podziałem na wiek

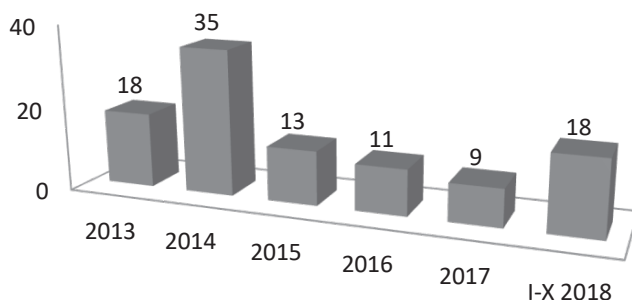
Źródło: policyjna baza danych.

Wykres 6. Liczba mężczyzn dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2013–2018 z podziałem na wiek

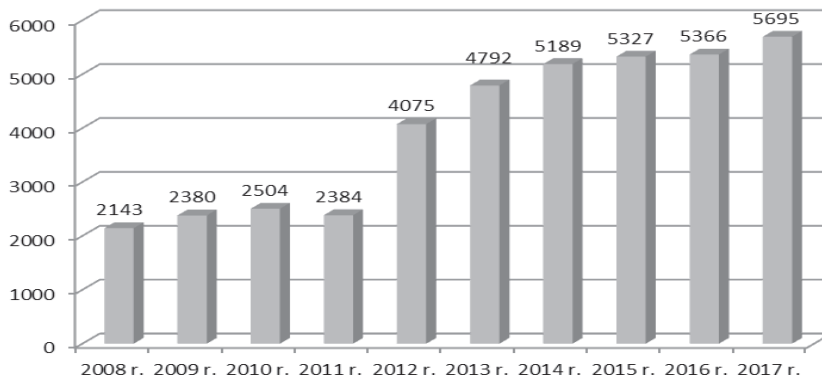
Źródło: policyjna baza danych.

Przemoc domowa wobec dzieci niestety w wielu przypadkach kończy się odebraniem dzieci rodzicom i umieszczeniem ich w placówkach opiekuńczych lub w domach innych członków rodziny. Jak podają statystyki policyjne, w okresie od 2013 r. do X 2018 r. stwierdzono 104 takich przypadków (wyk. 7).

Wykres 7. Liczba dzieci przewiezionych przez policję do placówek opiekuńczych lub do innych członków rodziny w związku ze stwierdzoną przemocą w rodzinie

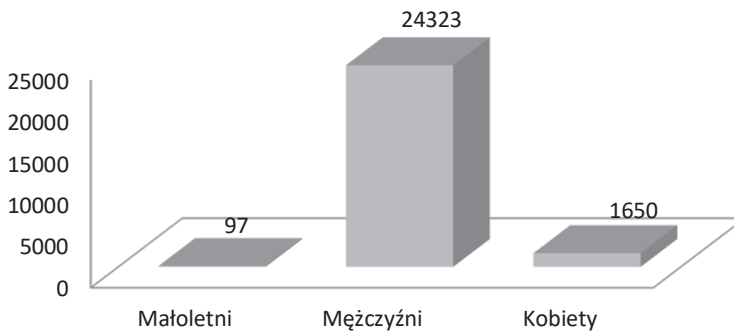
Źródło: policyjna baza danych.

Wykres 8. Porównanie liczby osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie – dane dotyczące lat 2008–2017

Źródło: <https://rzeszow.uw.gov.pl/pwr/ogolne-informacje/>

Z analizowanych danych wynika również, że wzrasta liczba osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2017 r. liczba ta wynosiła 5695 osób, a w 2008 r. – 2143 (wyk. 8), a wśród osób stosujących przemoc na pierwszym miejscu są mężczyźni (24323 ogółem), dalej kobiety (1650 osób) i małe dzieci (97) – Wykres 9.

Wykres 9. Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie z podziałem na małe dzieci, kobiety i mężczyzn w okresie 2013–2018

Źródło: policyjna baza danych.

W Polsce ciągle istnieje słaba wykrywalność aktów przemocy w rodzinie, choćby z tego względu, że jest to środowisko często odizolowane od otoczenia. Aż 75% osób dotkniętych przemocą nie szuka pomocy w żadnej instytucji i nie wierzy, aby taka pomoc była skuteczna. Wielokrotnie nawet najbliższe sąsiedztwo nie wie, co dzieje się „za zamkniętymi drzwiami”, bądź też nie interesuje się sprawami mieszkającej obok rodziny.

Podsumowanie

Przemoc w rodzinie stanowi bardzo poważny problem społeczny. Jak wynika z dokonanej analizy, w 2017 r. w województwie podkarpackim zjawiskiem tym dotkniętych było 10 041 osób. Grupą najbardziej narażoną na akty przemocy domowej są kobiety i dzieci. Jednak z roku na rok odnotowuje się zwiększającą się liczbę mężczyzn poszukujących pomocy w związku z przemocą dokonującą się w ich rodzinach. Wzrasta procentowy udział osób przed 66 rokiem życia w ogólnej liczbie osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie. Z relacji badanych osób wynika, że 60% zna w swoim otoczeniu rodziny, w których kobieta doświadcza przemocy, a 32% – w których przemocy doznaje mężczyzna.

Największą grupę sprawców przemocy w rodzinie stanowią mężczyźni. Osobami stosującymi przemoc w rodzinie są najczęściej współmałżonkowie i rodzice (niemal dwa razy więcej ojcowie niż matki). Sporadycznie mówi się o przemocy ze strony dziadków (co zapewne wynika z coraz mniejszego udziału rodzin wielopokoleniowych wśród rodzin ogółem). Obserwuje się również zwiększającą się liczbę osób niepełnoletnich, które stosują przemoc wobec swoich bliskich (najczęściej bracia względem swojego rodzeństwa). Jest to zjawisko niepokojące oraz wskazujące na konieczność objęcia tej kategorii osób szczególnymi oddziaływaniami.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można zauważyć, że alkohol towarzyszy prawie połowie sytuacji przemocowych w rodzinach (45% przypadków), w dalszej kolejności przemoc współwystępuje z brakiem pieniędzy (18%), problemami małżeńskimi (15%) i problemami w pracy (10%). Na przestrzeni minionych lat policjanci izolowali poprzez zatrzymanie bądź doprowadzenie do wytrzeźwienia ok. 50% sprawców przemocy.

Opracowanie lokalnej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie jest czynnością konieczną z punktu widzenia właściwej identyfikacji osób i rodzin, których przemoc już dotknęła oraz tych, które są nią zagrożone. Wnikliwa identyfikacja skali problemu pozwoli na podjęcie działań nie tylko wówczas, gdy problem przemocy już wystąpił, ale również w sytuacji, gdy można mu jeszcze zapobiec.

Ponadto istotne jest ustawiczne aktualizowanie i upowszechnianie w środowisku lokalnym informacji o lokalnych instytucjach i organizacjach udzielających pomocy osobom uwikłanym w problem przemocy w rodzinie, poprzez strony internetowe, ogłoszenia umieszczane w miejscach publicznych, informacje w lokalnej prasie i mediach, ulotki, informatory itp.

Ważne, by intensyfikowano działania w zakresie pomocy udzielanej osobom stosującym przemoc w rodzinie (np. kierowanie do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, programach psychologiczno-terapeutycznych i in.). Do tego konieczne jest prowadzenie stałego monitoringu losów osób korzystających z pomocy i wsparcia, celem zweryfikowania skuteczności i jakości prowadzonych oddziaływań.

Literatura

- Herman L.J., 1998, *Przemoc. Uraz psychiczny, powrót do równowagi*, GWP, Gdańsk.
- Mazur J., 2002, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. oraz Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. art. 2, pkt 1 (Dz. U. 2005 Nr 180, poz. 1493) w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. art. 2, pkt 2 (Dz. U. 2005 Nr 180, poz. 1493).
- Wyniki Badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2007.